

PETR KUČERA

NĚKTERÉ TRADICE STŘEDOEVROPSKÉ LITERÁRNÍ KOMPARATISTIKY

Abstrakt

Studie analyzuje některé tradice literární komparatistiky ve střední Evropě. V popředí pozornosti je interkulturní senzibilita v myšlení badatelů, kteří jsou v opozici k metodám etablovaným v prostředí tzv. velkých literatur. Interkulturní literární komparatistika je nahlížena v souvislosti s interkulturní filosofií, s níž má společný zájem o zkoumání kategorií cizího a jiného, které hrají v polylingvní kulturní situaci střední Evropy podstatnou roli. Studie sleduje některé z cest, které směřují ke konstituování literární komparatistiky, jejíž dialog s interkulturní filosofií vychází z odmítnutí kulturní hegemonie tzv. velkých národních kultur nad tzv. malými kulturami, starších tradic nad tradicemi mladšími, ale též určující role jednosměrně chápaných civilizačních vln, duchovních proudů, uměleckých směrů apod.

Abstract

SOME OF COMPARATIVE LITERARY TRADITIONS IN CENTRAL EUROPE

The study analyzes some of comparative literary traditions in Central Europe. In the forefront is the intercultural sensibility in the thinking of researchers who are in opposition to the methods well established in the environment of so-called big literatures. Intercultural comparative literature is viewed in the context of intercultural philosophy, has a common interest in exploring certain categories, such as foreign and others, which play in polylingual cultural situation in Central Europe an important role. The study pursues some ways, which lead to the constitution of comparative literature, whose dialog with intercultural philosophy is based on the refusal of cultural hegemony of the so-called large national cultures over the so called small cultures, older traditions over younger traditions. They also govern the role of the indirectly perceived civilization waves, spiritual flow, art directions etc.

Klíčová slova

Střední Evropa ■ interkulturní literární komparatistika ■ interkulturní filosofie ■ polylingvní kulturní situace ■ cizí a jiné ■ René Wellek ■ Peter V. Zima

Key words

Central Europe ■ intercultural comparative literature ■ intercultural philosophy ■ polylingual cultural situation ■ foregn and other ■ René Wellek ■ Peter V. Zima

Srovnávací studium literatury má ve střední Evropě nejen dlouhou tradici, která sahá až do cyrilometodějského období, ale i v moderní době se v mnohém liší od situace v jiných částech Evropy. Nejde však jen o sepětí literární komparatistiky s filologií, folkloristikou či translatologií, ale také s filosofickým myšlením a literární tvorbou tematizující kategorie cizího, jiného, vlastního, stejného apod. Hlubší reflexe nejednoznačnosti a nesamozřejmosti existence středoevropských národů a národností a jejich literární kultury umožnila středoevropským badatelům na konci 19. a počátku 20. století důslednou kritiku hegemonistických konceptů, které v nemalé míře poznamenaly myšlení zejména autorů západoevropských.

Slovensko-český slavista a teoretik literární komparatistiky Slavomír Wollman (1925–2011) často upozorňoval na hlavní úskalí literární komparatistiky, jímž je podceňování omezené platnosti badatelských metod při srovnávání literárních děl různých národů, kulturních regionů a epoch. V monografii *Porovnávací metóda v literárnej vede* k tomuto typu generalizací poznamenává: „*Čo je francúzsky, nemecký alebo anglosaský romanista, germanista či anglista často ochotný vyhlásiť rovno za všeobecne platný metodologický postup alebo za črtu svetovej literatúry, môže sa zo stanoviska strednej a východnej Európy a jej literatúr – a o to väčšmi zo stanoviska rozličných kultúrnych regiónov Afriky a Ázie – javiť ako názor alebo zistenie platné iba v určitej obmedzenej zóne.*“¹

Zpochybňování filologického základu literární komparatistiky v anglosaském prostředí (zejména v USA), které se projevuje stále silněji i v západní Evropě, jde ruku v ruce s posilováním kulturologické, antropologické, sociologické a zejména politologické orientace komparatistiky. V hypotetické situaci ryzí badatelské motivace by uvedený trend nepochybně mohl vést k plodnému interdisciplinárnímu dialogu. V současné realitě vede naopak spíše k vytěsňování pohledů, které upřednostňují uměleckou hodnotu literárního díla před jeho instrumentálním využitím jako pouhého dokumentu antropologického, sociologického nebo politologického výzkumu.

Práce řady středoevropských komparatistů z období od konce 19. století do konce třicátých let dvacátého století jsou nejen materiálově, ale také metodologicky velmi podnětné i pro současnou literární vědu, translatologii a folkloristiku. Z badatelů spojených s českým a slovenským prostředím to platí zejména o pracích Jana Máchala (1855–1939), Jiřího Polívky

¹ WOLLMAN, Slavomír: *Porovnávací metóda v literárnej vede*. Bratislava: Tatran, 1988, s. 39.

(1858–1933), Václava Tilleho (1867–1937), Arnošta V. Krause (1859–1943), Matiji Murka (1861–1951) a Franka Wollmana (1888–1969).

Interkulturní senzitivitou, smyslem pro umělecké hodnoty a respektem k tzv. malým literaturám se vyznačuje především monumentální syntetické dílo Jana Máchala *Slovanské literatury*.² Máchal zaznamenává mj. konkrétní projevy bilingvismu (polylingvismu) a biliterárnosti (polyliterárnosti) autorů, což není ani v současné době v literárněhistorických kompendiích běžné. U autorů, o nichž pojednává podrobněji, si všímá jejich dlouhodobých pobytů v cizině, kreativity v přístupu k cizím vzorům, volby tématu a uměleckých kvalit díla.

Sledujeme-li cestu komparatistiky od tradičního porovnávání vedle sebe kladených jevů k jejich interkulturnímu usouvztažení, tj. k dialogicky pojaté (interkulturní) literární vědě, je – vedle Jana Máchala – další klíčovou osobností Frank Wollman (1888–1969). Na rozdíl od Jana Máchala se však Franku Wollmanovi dostalo zasloužené pozornosti ediční i historiografické.³ Badatelská činnost Franka Wollmana přesahuje rámec folkloristiky a slavistiky – již jeho syntetická práce *Slovesnost Slovanů* (dokončena 1926, vydána 1928) udivuje evropským rozhledem a stálým vědomím souvislostí. Wollman píše stylem, který je až reliéfně výrazný, zároveň má ojedinělou schopnost za konkrétními jevy spatřit zajímavý komparatistický problém.

K rozvoji moderní komparatistiky významně přispěly i další práce výše uvedených badatelů – Jiří Polívka minuciózní srovnávací analýzou motivů, formulí a žánrových forem orální i psané slovesnosti, Václav Tille analýzou zdrojů pohádek a pověstí (odlišení autentického lidového podání od zásahů sběratelů a umělých či přeložených textů), Matija Murko osvětlením improvizovanosti každého slovesného výtvoru, Arnošt Kraus germanobohemistickými látkoslovními výzkumy.

Meziválečné středoevropské myšlení o literatuře bylo často interpretováno jako odnož německých a ruských intelektuálních výkonů, protože prostředí menších zemí nebývá spojováno se vznikem něčeho originálního

² MÁCHAL, Jan: *Slovanské literatury I*. Praha: Matice česká, 1922. Týž: *Slovanské literatury II*. Praha: Matice česká, 1925. Týž: MÁCHAL, Jan: *Slovanské literatury III*. Praha: Matice česká, 1929.

³ Pod názvem WOLLMAN, Frank: *Die Literatur der Slawen* (Frankfurt am Main: Peter Lang, 2003) vyšel německý překlad Wollmanovy zásadní komparatistické syntézy *Slovesnost Slovanů* z roku 1928. Hana Hlůšková a Anna Zelenková (editorky) vydaly pod názvem *Slavista Frank Wolman v kontexte literatury a folklóru* v roce 2006 v bratislavském Ústavu etnologie SAV dvoudílný sborník studií, které mapují a hodnotí Wollmanovo folkloristické i literárněvědné dílo.

a významného. Ivo Pospíšil upozorňuje na autochtonní kořeny střeoevropského myšlení v období mezi dvěma světovými válkami: „[...] *střeoevropský prostor tehdy představoval tvůrčí kadlub, v němž se protínaly a mísily impulsy jdoucí ze západu na východ a z východu na západ, ale také ze severu na jih a obráceně. Toto geografické označení se může zdát hyperbolické a snad i banální, ale odpovídá skutečnosti: duchovědné úsilí, formalismus, psychologismus, fenomenologie a strukturalismus, personální spojení Prahy se slovanským jihem, německé kořeny ruské formální školy, český formismus a sémantika umění tvoří kulturní vlny, které nedovolují myslet v přesně vymezených a jednou provždy daných metodologických entitách, ruší „úhlednou“ stavbu protikladných, od sebe diametrálně odlišných metod a postupů.“⁴*

Střeoevropským literárním teoretikem a komparatistou světového významu je René Wellek (1903–1995). V intelektuálně jiskřivém a mezinárodně rušném prostředí Pražského lingvistického kroužku postupně kultivoval své pojetí literárního díla a srovnávacích studií literatury, které plně rozvinul ve Spojených státech amerických.⁵ Pro interkulturně orientovanou komparatistiku má Wellkův empatický přístup, motivovaný respektem k cizímu a jinému, zásadní význam. Při analýze termínu „srovnávací literatura“ projevuje René Wellek svou tradiční střeoevropskou nechuť k extrémním metodologickým postojům, když varuje před necitlivými selektivními zásahy.

Wellek zpochybňoval nejen rozlišování literatury „srovnávací“ a „obecné“, ale též specifičnost pohledů literární historie a kritiky. Již na konci padesátých let vytušil nebezpečí slepé uličky, do níž se tradiční literární komparatistika dostala svou téměř „přírodovědeckou“ systematickostí a hledáním kauzálních souvislostí mezi uměleckými fenomény, jejichž podstata je principiálně jiného druhu než je tomu u jevů biologických, ale též antropologických či sociologických.

Koncept komparatistiky jako dialogické teorie, která by úzce spolupracovala se sociálními vědami, prosazuje od osmdesátých let 20. století rakouský komparatista, literární estetik a sociolog českého původu Petr Václav Zima (publikující pod jménem Peter V. Zima). V problémově a polemicky koncipované monografii *Komparatistik. Einführung in die*

⁴ POSPÍŠIL, Ivo – ZELENKA, Miloš: *René Wellek a meziválečné Československo (Ke kořenům strukturální estetiky)*. Brno: Masarykova univerzita, 1996, s. 8.

⁵ Druhou světovou válku Wellek strávil na univerzitě v Iowě, po válce dostal nabídku univerzity Yale, aby vybudoval katedru srovnávací literatury a zorganizoval program komparativních literárních studií.

*Vergleichende Literaturwissenschaft*⁶ zdůrazňuje Zima interkulturní charakter literárního srovnávání, neboť porovnávané literární texty pocházejí z jazykově i kulturně heterogenních oblastí; úkolem komparatistiky je reflexe těchto specifik, přičemž její vlastní komparatistické teorie také úzce souvisejí s danými jazykovými a kulturními poměry.⁷

Vytýká-li Zima tradiční komparatistice neschopnost (či neochotu) reflektovat vlastní sociolingvistickou a kulturně historickou situaci, upozorňuje nejen na vážný metodologický, ale také etický problém komparativních studií. Terminologické nástroje a koncepty vzniklé v jazykově homogenním prostředí a v kulturní a sociálně politické situaci, pro niž je charakteristická hegemonie určitého etnika (sociálních vrstev atd.), nelze mechanicky přenášet do zcela odlišného prostředí.

Monografii *Ästhetische Negation: Das Subjekt, das Schöne und das Erhabene von Mallarmé und Valéry zu Adorno und Lyotard* (Estetická negace. Subjekt, krásno a vznešené od Mallarméa a Valéryho po Adorna a Lyotarda)⁸ navázal Zima na své metodologicky průkopnické knižní publikace z devadesátých let – vedle již zmíněné univerzitní příručky komparatistické teorie zejména na monografie *Literarische Ästhetik* (Literární estetika)⁹ a *Moderne/Postmoderne* (Moderna/Postmoderna)¹⁰, v nichž usiloval o zdůvodnění hypotézy, že literární periody je třeba chápat nikoli jako ideologie, světonázory, estetiky či stylistiky, ale jako problematiku. Problematiku definuje Zima jako heterogenní celistvost, jejíž jednota spočívá v afinitě kulturních, politických, filosofických a vědeckých problémů, na něž jednotlivci i skupiny lidí reagují velmi rozdílně.

Dřívější analýzy překvapivých propojení a sociální podmíněnosti rozmanitých uměleckých konceptů prohlubuje a konkretizuje Zima na materiálu pozdní moderny. Poezii a esejistiku Stéphanu Mallarméa, Paula Valéryho, estetický koncept Theodora W. Adorna a uměleckou literaturou silně inspirované filosofické myšlení Jean-Françoise Lyotarda zkoumá jako jeden z možných modelů dané epochy, na jejíž problematiku (subjektivita, umění, revoluce, společenské utopie) reagují jiní autoři

⁶ ZIMA, Peter V.: *Komparatistik. Einführung in die Vergleichende Literaturwissenschaft*. Tübingen: Francke, 1992.

⁷ Ibidem, s. 60.

⁸ ZIMA, Peter V.: *Ästhetische Negation: Das Subjekt, das Schöne und das Erhabene von Mallarmé und Valéry zu Adorno und Lyotard*. Würzburg: Königshausen & Neumann, 2005.

⁹ ZIMA, Peter V.: *Literarische Ästhetik*. Tübingen und Basel: Francke, 1995.

¹⁰ ZIMA, Peter V.: *Moderne/Postmoderne*. Tübingen und Basel: Francke, 1997.

(Bertolt Brecht, Jean-Paul Sartre, Luigi Pirandello či Louis-Ferdinand Céline) zcela odlišně.

Uvedená problematika prodělává podle Zimy po druhé světové válce jistou proměnu a přechází do postmoderny, přičemž nejvýznamnější změny se týkají zejména radikálního zpochybnění jak individuální subjektivity, tak i subjektivity jako takové. Filosofická a estetická negace subjektu, kterou ve svých dílech rozvíjí Jean-François Lyotard, ukazuje na jistý způsob přechodu od jedné historické problematiky ke druhé – od pozdní moderny k postmodernismu. Avšak i v rámci postmodernismu rozeznává Zima vzájemně si konkurující politické, estetické a vědecké modely, které dokládají, že nová konstelace je právě tak heterogenní jako ta předcházející.

U Lyotarda zdůrazňuje Zima jeho nesouhlas s chápáním postmodernismu jako nové epochy, která by znamenala překonání moderny. Pro Lyotarda je postmodernismus pouze aspektem moderny, který nemožnost zobrazit nezobrazitelné (v případě poezie pozdní moderny vyslovit nevyslovitelné) artikuluje jako nepřítomný obsah, který může čtenář či pozorovatel zakoušet – díky poznatelnosti umělecké formy – jako útěšný či slastný.

Zima si pozorně všímá vnitřní rozporuplnosti Lyotardových myšlenkových operací ve vztahu k individuálnímu subjektu, jakož i důsledků, které má takové pojetí uměleckého díla pro postoj k manipulovatelnosti člověka v moderní společnosti. Lyotard rezignuje podle Zimy na pojem individuálního subjektu a uvádí na scénu komplementární pojmy konstrukce a formy. U Mallarméa, Valéryho a Adorna konstatuje Zima používání konstrukčního principu jako podstatného aspektu subjektivního odporu vůči „psychotechnickému zacházení“ (Adorno).

Podrobnější exkurz do novějších prací Petra V. Zimy měl ukázat, že středoevropské myšlení v interdisciplinárních souvislostech posouvá komparativní analýzu směrem k dialogické teorii. Komparativní analýzou, filosofickou a literárněvědnou interpretací konkrétních textů, které jsou tradičně vyvazovány z širšího sociálního a kulturně historického kontextu poukazováním na jejich údajnou hermetickou autonomii, totiž Zima dokládá svou hypotézu o složité provázanosti problémů dané epochy, přičemž upozorňuje – v protikladu k tradovaným tezím o estétské výlučnosti a artistní hermetičnosti – na protikapitalistické, protiburžoazní a nedemokratické rysy připravenosti k násilí ve francouzské literatuře období fin de siècle, tzn. na rysy, které se v období evropských uměleckých avantgard plně projeví v příklonu k totalitním ideologiím fašismu a komunismu.

V návaznosti na Michaila M. Bachtina, který jako první rozpoznal dialogický charakter subjektivity, rozvíjí Zima koncept dialogické teorie, která – podobně jako filosofie diference – odmítá racionalistický či hegelíanský monolog a otevírá se hlasu jiného a cizího, a proto představuje alternativu k tezi o nemožnosti porovnávat a sjednocovat různé jazyky nebo „jazykové hry“. Primární systém přirozeného jazyka umožňuje podle Zimy usouvztažňování oněch „sekundárních modelujících systémů“ (Lotman) a rozvíjení dialogické teorie, již lze na jedné straně chápat jako otevřenou strukturu, na druhé straně jako metateorii dialogu, jehož subjekt uvažuje jak o své zvláštní pozici ve společenské a jazykové situaci, tak i o pozici jiných teorií.

Komparatistika koncipovaná jako dialogická věda čerpá podněty z moderní hermeneutiky, která zpochybnila nároky vlivných ideových proudů na vlastnictví univerzální pravdy o skutečnosti uměleckého díla. Pro interkulturní studium literatury je – vedle rozpracování filosofické problematiky diference – zvláště důležitý respekt hermeneutiky k subjektivní zkušenosti a tolerance k její nedokonalosti, neboť právě tento postoj otevírá cestu k překonávání představ o zákonitostech interkulturních vztahů, jež lze objektivně popisovat, analyzovat a interpretovat.

V širším středoevropském prostoru jde srovnávací myšlení o literatuře a umění ruku v ruce s myšlením filosofickým, především s filosofie mi diference a rozumění. Z literárněvědného hlediska jsou pozoruhodné pozdní úvahy Martina Heideggera (1889–1976) o řeči. Tato problematika je odsouvána do pozadí Heideggerovými stěžejními pracemi, zejména dílem *Sein und Zeit* (Bytí a čas, 1927), neboť Heideggerův zásadní význam pro moderní filosofické myšlení je tradičně spatřován ve studiích o fenoménech pravdy a bytí. V opozici ke strukturalistické lingvistice a jejímu pojetí jazyka jako systému znaků a řeči jako realizaci tohoto znakového systému uvažuje pozdní Heidegger o řeči způsobem hluboce hermeneutickým, třebaže se stále více zdráhá používat jakákoli směrová označení (tedy i výrazy jako „hermeneutika“ či „hermeneutický“): „*Člověk se tváří, jako by byl tvůrcem a mistrem řeči, zatímco je to přece ona, která vládne člověku. Když se tento vztah převrátí, upadá člověk do zvláštní léčky. Řeč se stává prostředkem výrazu. Jako výraz může řeč poklesnout na pouhý nástroj ovlivňování.*“¹¹

Kanadský filosof Jean Grondin, žák Hanse-Georga Gadamera, si všímá v Heideggerově pozdním díle *Unterwegs zur Sprache* (Cestou

¹¹ HEIDEGGER, Martin: *Básnický bydlí člověk*. Praha: Oikoymenh, 1993, s. 81.

k jazyku, 1959) pojmu „hermeneutično“, jímž Heidegger objasňuje pojetí hermeneutiky v díle *Sein und Zeit* (Bytí a čas) jako pokus o „podání, které přináší zvěst, jestliže je slyšet poselství“ – otázka po hermeneutičnu tak konsekventně splyvá s otázkou po řeči; podle Girondina nestál Heidegger hermeneutické tradici nikde blíže než zde.¹²

Německý filosof Hans-Georg Gadamer (1900–2002) rozvinul ve svém hlavním díle *Wahrheit und Methode* (Pravda a metoda, 1960)¹³ nový koncept moderní filosofické hermeneutiky svého učitele Martina Heideggera úvahami o problematice tzv. hermeneutické zkušenosti, o bytnosti dějin a živém bytí v tradici, o povaze rozumění aj. Pro interkulturně orientovanou literární vědu je zásadním přínosem Gadamerovo odhalení spekulativního rázu rozumění a pojetí řeči jako pohledu na svět a na řeč samu: „*V hermeneutické zkušenosti nelze oddělit řečovou formu a předávaný obsah. Je-li každá řeč pohledem na svět, pak v první řadě nikoli jako určitý typ řeči (jak na řeč nahlíží jazykovědec), nýbrž tím, co se v této řeči říká, případně podává. [...] Spíše je tento jiný svět, který zde před námi vyvstává, nejen cizí, nýbrž také jiný plností svých vztahů. Má nejen svou vlastní pravdu v sobě, ale také vlastní pravdu pro nás.*“¹⁴

Vědomím historického kontextu všech lidských výtvorů, skrupulemi vůči jediné cestě poznávání skutečnosti, nedůvěrou k hegemonistickým nárokům západní metodičnosti a technicistního konstruktivismu, snahou zabývat se problémy, jejichž řešení je v nedohlednu, mají-li vůbec nějaké, ochotou uznat, že také druhý může mít pravdu – tím vším je moderní filosofická hermeneutika pro interkulturní studia inspirativní.

Moderní společnost tíhne k vytváření teoretických konceptů, které slibují, že zcela novým způsobem osvětlí podstatu dané problematiky. S rostoucími ambicemi konceptů literární vědy se však stále zřetelněji ukazuje, že upozornění na dosud přehlížený aspekt problému vede v prostředí enormního tlaku na zásadní inovace k absolutizaci jednoho úhlu pohledu, který předstírá, že je celistvým popisem vysoce komplexní problematiky.

O to více je třeba ocenit úsilí středoevropských badatelů, kteří nejen koncem 19. a v první třetině 20. století, ale i v těžkých podmínkách totalitních režimů promýšleli teoretické otázky statutu uměleckého díla, vztahu fenoménu cizího a jiného, dialogu kultur, intermediální estetické

¹² GRONDIN, Jean: *Úvod do hermeneutiky*. Praha: Oikoyomenh, 1997, s. 135–136.

¹³ GADAMER, Hans-Georg: *Wahrheit und Methode. Grundzüge einer philosophischen Hermeneutik*. Tübingen: Mohr, 1960.

¹⁴ GADAMER, Hans-Georg: *Pravda a metoda I. Návys filosofické hermeneutiky*. Praha: Triáda, 2010, s. 376–377.

problematiky, vztahu etiky a estetiky aj. Interkulturní literární komparatistika jako interdisciplinární obor, jehož existence není samozřejmá, musí v dané situaci trpělivě objevovat svou vlastní problematiku v konceptech různých disciplín, ale též v rozmanité interpretační praxi jejich představitelů od starověku po současnost.

Literatura

- GADAMER, Hans-Georg: *Wahrheit und Methode. Grundzüge einer philosophischen Hermeneutik*. Tübingen: Mohr, 1960.
- GADAMER, Hans-Georg Gadamer: *Pravda a metoda I. Nárýs filosofické hermeneutiky*. Praha: Triáda, 2010.
- GRONDIN, Jean: *Úvod do hermeneutiky*. Praha: Oikoymenh, 1997.
- HEIDEGGER, Martin: *Básnický bydlí člověk*. Praha: Oikoymenh, 1993.
- HLŮŠKOVÁ, Hana – ZELENKOVÁ, Anna (eds.): *Slavista Frank Wollman v kontexte literatury a folklóru I – II*. Bratislava – Brno: Ústav etnologie SAV, 2006.
- MÁCHAL, Jan: *Slovanské literatury I*. Praha: Matice česká, 1922.
- MÁCHAL, Jan: *Slovanské literatury II*. Praha: Matice česká, 1925.
- MÁCHAL, Jan: *Slovanské literatury III*. Praha: Matice česká, 1929.
- POSPÍŠIL, Ivo – ZELENKA, Miloš: *René Wellek a meziválečné Československo (Ke kořenům strukturální estetiky)*. Brno: Masarykova univerzita, 1996.
- STRÍBRNÝ, Zdeněk: René Wellek (1903–1995). In: WELLEK, René – WARREN, Austin: *Teorie literatury*. Olomouc: Votobia, 1996, s. 505–528.
- WOLLMAN, Frank: *Die Literatur der Slawen*. (Hrsg. Reinhard Ibler – Ivo Pospíšil, překl. Kristina Kallert). Frankfurt am Main: Peter Lang, 2003.
- WOLLMAN, Frank: *K metodologii srovnávací slovesnosti slovanské*. Brno: A. Piša, 1936.
- WOLLMAN, Frank: *Slovesnost Slovanů*. Praha: Vesmír, 1928.
- WOLLMAN, Slavomír: *Česká škola literární komparatistiky*. Praha: Univerzita Karlova, 1989.
- WOLLMAN, Slavomír: *Porovnávací metóda v literárnej vede*. Bratislava: Tatran, 1988.
- ZELENKA, Miloš: *Komparatista Frank Wollman ve světle fenomenologických inspirací*. In: Slavista Frank Wollman v kontexte literatury a folklóru I – II. Hana Hlůšková – Anna Zelenková (eds.). Bratislava – Brno: Ústav etnologie SAV, 2006.
- ZIMA, Peter V.: *Ästhetische Negation: Das Subjekt, das Schöne und das Erhabene von Mallarmé und Valéry zu Adorno und Lyotard*. Würzburg: Königshausen & Neumann, 2005.
- ZIMA, Peter V.: *Komparatistik. Einführung in die Vergleichende Literaturwissenschaft*. Tübingen: Francke, 1992.
- ZIMA, Peter V.: *Moderne/Postmoderne*. Tübingen und Basel: Francke, 1997.

Dr. Petr Kučera, Ph.D.

Katedra germanistiky a slavistiky FF ZČU v Plzni
pekucera@kag.zcu.cz

